

OPETUSMINISTERIÖLLE

Asia: Tekijänoikeustoimikunnan mietintöä koskeva lausunto (Diaari 20/040/2008)

Kirjallisuuden alan tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry esittää otsikkoasiassa kunnioittavasti seuraavaa

LAUSUNTO

I. Teknologian kehitykseen perustuva tekijänoikeudellisen toimintaympäristön muutos on kuluneen vuosikymmenen aikana johtanut myös kirjallisuuden alan teosten hyödyntämismahdollisuuksien monipuolistumiseen. Toisaalta kehitys on myös vienyt kohti oikeuksien fragmentoitumista. Uudessa toimintaympäristössä yksittäisen kirjallisuuden alan tekijän on, tekijänoikeudellisesta yksinoikeudesta huolimatta, vaikeaa sopia teostensa hyödyntämisestä tasavertaisesti teoksia käyttävien tahojen kanssa tavalla, joka varmistaisi hänelle mahdollisuuden ansaita luovalla työllä elantonsa.

Kun käydään tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistä koskevaa keskustelua muuttuvassa tekijälle vaikeasti hallinnoitavassa toimintaympäristössä, on varottava pitämästä tekijän intressin toteutumista itsestänselvyytenä. Teosten hyödyntämistä koskeva neuvotteluasetelma on kirjankustannusalalla selkeä: kustantajat ohjaavat sopimuskäytäntöjä ja määräävät käytännössä yksipuolisesti teosten hyödyntämisestä suoritettavista palkkioista. Tältä osin voidaan oikeuksien käyttäjäpuolen nyt käsillä olevassa mietinnössäkin esittämää näkemystä, jonka mukaan tekijälle kuuluva yksinomainen oikeus määrätä teoksesta takaisi automaattisesti tekijälle vahvan neuvotteluaseman, pitää virheellisenä.

Kustannusala koskevia lainsäädännöllisiä uudistuksia harkittaessa on siksi keskeistä kiinnittää erityinen huomio toimiin, joilla edistetään ja vahvistetaan tekijän yksinoikeuden toteutumista teosten hyödyntämisestä koskevassa käytännön sopimustoiminnassa. On valitettavaa huomata, että nyt käsillä olevan tekijänoikeustoimikunnan mietinnön tarkastelun painopiste näyttää lähtevän elinkeinoelämän intressiryhmittymien tavoitteista. Sanasto toteaa, että tekijänoikeusjärjestelmän lähtökohtaisena tavoitteena täytyy olla kestävä pohjan luominen luovan työn harjoittamiselle. Tekijänoikeudellisen suojan ytimen on perustuttava vahvaan ja toimivaan tekijän yksinoikeuteen, jonka tarkoituksena on varmistaa tekijän mahdollisuudet päästä osalliseksi hänen teostensa hyödyntämisestä syntyvästä taloudellisesta arvosta.

Suojatun teoksen taloudellisesti merkityksellinen hyödyntäminen nojautuu myös muuttuneessa toimintaympäristössä sopimukseen tekijän ja teoksia hyödyntävien

tahojen välillä. Mikäli tekijän ja tekijänoikeuksia hyödyntävän yrityksen välinen neuvotteluasetelma on hyvin epätasapainoinen jälkimmäisen eduksi, saattaa tämä asettaa esteitä sopimusvapauteen perustuvalla tehokkaalla teosten hyödyntämiselle. Tekijän kannalta on esimerkiksi keskeistä, että sopimuksia solmitaan oikeuksista, joita on tosiasiallisesti myös tarkoitus hyödyntää. Tilanne, jossa vahva sopimusehto saneleva oikeuksien ostaja jättää teoksen julkaisematta, suostumatta kuitenkaan palauttamaan hankkimiaan oikeuksia, on tekijän kannalta kohtuuton. Kaikkia osapuolia palvelevan tehokkaan vaihdannan varmistamiseksi on tärkeää, että teosten käytöstä neuvottelevat osapuolet voivat sopia oikeuksien hyödyntämisestä vapaasti ja tasavertaisesti. Tekijänoikeuden ytimen painopistettä ei näin ollen ole perusteltua lainsäädännöllisin toimin siirtää etäämmäksi tekijästä.

II. Tekijänoikeustoimikunta on mietinnössään arvioinut tekijänoikeuslainsäädännön uudistustarvetta ja käsitellyt lainvalmistelun suuntaviivoja. Sanasto tukee tekijäpuolen jo toimikuntavaiheessa esittämiä näkemyksiä ja lainsäädännön kehittämistä koskevia tavoitteita. Jäljempänä esitämme lisäksi kantamme valituista toimikuntatyössä esiin nousseista seikoista.

1. Sopimusehdon kohtuullistamisesta

Käyttäjyrietykset ovat mietinnössä esittäneet arvion, jonka mukaan oikeustoimilain 36 § näyttäisi mahdollistavan oikeustoimen kohtuullistamisen ja kohtuuttoman ehdon sovittelun tekijänoikeudellisissa asioissa. Oikeuskäytäntöä tuntevat juristit tietävät kuitenkin, että oikeustoimilain 36 § soveltamiseen liittyy käytännössä ”soveltamiskynnys” joka todennäköisesti muodostaisi esteen ko. lainkohdan soveltamiselle valtaosassa tapauksia joissa tekijänoikeussopimuksia olisi tulkittava.

Tekijä neuvottelee ja sopii teostensa hyödyntämisestä alisteisessa asemassa suhteessa teoksia käyttäviin yrityksiin – tekijä on sopimussuhteen heikompi osapuoli. Tekijänoikeuslakiin perustuvien sopimusten tulkinta edellyttää lisäksi erityisasiantuntemusta. Nämä seikat sekä tehokkaan sopimusehdon kohtuullistamista mahdollistavan oikeus-suojakeinin tarve puoltavat erityisen tekijänoikeuslainsäädäntöön vietävän kohtuullistamissäännöksen käyttöönottoa. On perusteltua luoda tekijänoikeuslainsäädäntöön kohtuullistamissäännös, jonka tarkoituksena varmistaa, että sopimussuhteen heikommalla osapuolella on mahdollisuus vedota tekijänoikeuden luovutusta koskevassa sopimuksessa olevan sopimusehdon kohtuuttomuuteen.

2. Muuttamis- ja edelleenluovutuskiellosta

Sanaston edustamien tekijöiden ehdoton kanta on, että tekijänoikeuslain 28 § muuttamis- ja edelleenluovuttamiskielto on säilytettävä. Tekijälle on tärkeää missä muodossa hänen

teoksensa näyttäytyy lukijalle. Useimmissa tapauksissa on myös niin, että teoksen muodon säilyttäminen muuttumattomana on kirjallisuuden alan tekijälle merkitykseltään keskeistä. Lainkohdan pääsäännöllä on näin ollen selkeä käytännön sopimustoiminnan tarpeita tukeva funktio. Pääsäännöstä tehtävistä poikkeuksista on mahdollista sopia tekijän ja käyttäjäyhtiön välillä erikseen. Lainkohta täyttää näin ollen nyky muodossaan ne käytännön tarpeet jotka teosten muuntelua, valvontaa, ja tehokasta käyttöä koskeva kontrolli edellyttävät.

3. Suppean tulkinnan periaatteesta

Suppean tulkinnan periaate edellyttää luovutuksen kohteen tarkkaa määrittelemistä oikeuksien luovutusta koskevissa sopimuksissa. Periaate edistää luovutettujen oikeuksien tehokasta käyttöä ja sillä on jo lähtökohtaisesti tulkintaepäselvyyttä ja riitatilanteita ehkäisevä vaikutus. Sellaisesta periaatteesta, joka sekä oikeudenmukaisuussyistä että käytännön tarpeesta johtuvista syistä on vahvistettu korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuissa ja joka jo lähtökohtaisesti lisää oikeusvarmuutta sekä luovutuksensaajan että luovuttajan kannalta, ei ole syytä luopua.

4. Tekijän oikeus korvaukseen

Sanasto pitää kestävämmänä argumentointia jonka mukaan tekijän, joka luovuttaa oikeuksiaan olisi palkkion sijasta tyytyminen hyödyntämisestä mahdollisesti seuraavaan tunnettuuteen taikka maineen lisääntymiseen. Oikeus korvaukseen on olennainen osa tekijänoikeuden luovutusta. Tekijän oikeudesta korvaukseen olisi syytä kirjata säännös tekijänoikeuslakiin.

Helsingissä 30.4.2010
Sanasto ry, Sanasto rf

Joakim Donner
Toiminnanjohtaja